

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio LXIII. De causa virtutum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

tem creatam potest mens nostra perfici de his illi autem sunt diuerforum ordinum, scilicet naturalis & supernaturalis, & non nisi per Deum infundente potest mens proportionate perfici de illis. Vnde ut in littera dicitur, fides & spes infusa habent quod sint uirtutes ex eo, quod sunt diuini ordinis essentialiter, & non solum quantum ad materiam: ex hoc enim habent quod actus proportionatos obiectis eliciunt efficaces ad coniungendum obiectis & quamuis imperfectionem cui demerit habeant, iustum tamen est, ut quod infusum est Dei, fortius sit hominibus. Ex hoc autem habes solutionem tractatorum a Scoro in 2. dist. ter.

est Dei, fortius est hominibus. AD TERTIUM dicendum, quod ad appetitum duo pertinent. scilicet motus in finem, & conformatio ad finem per amorem: & sic oportet quod in appetitu humano duae uirtutes theologice ponantur, scilicet spes, & charitas.

ARTICULVS IIII.

Vtrum fides sit prior spe, & spes charitate.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur, quod non sit hic ordo theologiarum uirtutum, quod fides sit prior spe, & spes prior charitate. Radix enim est prior eo quod est ex radice: sed charitas est radix omnium uirtutum, secundum illud ad Ephe. 3. In charitate radicari & fundari. ergo charitas est prior alijs.

¶ 2. Præter. Aug. dicit in 1. de doctr. Christ. * Non potest aliquis diligere, quod esse non crediderit: porro si credit & diligit, bene agere, quod efficit ut etiam speret. ergo uidetur quod fides præcedat charitatem, & charitas spem.

¶ 3. Præter. Amor est principium omnis affectionis, ut supra dictum est: sed spes nominat quaedam affectionem. est enim quædam passio, ut supra dictum est: ergo charitas quæ est amor, est prior spe.

SED CONTRA est ordo, quo Apostolus ita enumerat, dicens. Nunc autem manent fides, spes, & charitas.

RESPON. Dicendum, quod duplex est ordo, scilicet generationis, & perfectionis. Ordine quidem generationis quo materia est prior forma, & imperfectum perfectio, in vno & eodem fides præcedit spem, & spes charitatem secundum actus; non habitus simul infunduntur.

Non enim potest in aliquid motus appetitiuus tendere uel sperando, uel amando, nisi quod est apprehensum sensu, aut intellectu: per fidem autem apprehendit intellectus ea quæ sperat, & amat: unde oportet quod ordine generationis fides præcedat spem & charitatem. Similiter autem ex hoc homo aliquid amat, quod apprehendit illud ut bonum suum: per hoc autem quod homo ab aliquo sperat se bonum consequi, non saluat ueritatem litteræ, quia non saluat similitudinem infusionis. Nec est uerum, quia si baptizetur adultus in peccato fornicationis per se uerans, suscipit fidei speique habitum, suscipiendo characterem, & est uere fidelis: & tamen nec suscipit, nec suscipit charitatem. hoc ergo modo intelligitur quantum

est ex parte infundentis, & ratione infusionis, quamuis ex dispositione recepti uel quia perdit unam, & non alias, uel est indispotus ad unam, & non alias, oppositum contingat. Et hic sensus est formalis & uerus, formalis quidem, quia infusionem, ut in fuisio est, iudicat. Verus autem, quia quantum est ex parte infusionis, simul omnes infunduntur, & calus obstantes ex parte recepti per accidens eueniunt. accidit enim quod hic qui baptizatur, sit indispotus ad charitatem: & similiter quod hic qui baptizatus cadat a charitate, quam simul cum fide & spe suscipit.

sequi posse, reputat ipsum in quo spem habet, quoddam bonum suum, unde ex hoc ipso quod homo sperat de aliquo, procedit ad amandum ipsum, & sic ordine generationis secundum actus spes præcedit charitatem. Ordine uero perfectionis charitas præcedit fidem & spem, eo quod tam fides, quam spes per charitatem formatur, & perfectionem uirtutis acquirit. sic enim charitas est mater omnium uirtutum & radix, in quantum est omnium uirtutum forma, ut infra dicitur. *

Et per hoc patet ratio ad primum. AD SECVNDVM dicendum, quod Au. loquitur de spe, qua quis sperat ex meritis iam habitis se ad beatitudinem peruenitur, quod est spei, & formata, quæ sequitur charitatem. potest autem aliquis sperare antequam habeat charitatem, non ex meritis quæ iam habet, sed quæ sperat se habiturum.

AD TERTIUM dicendum, quod sicut supra dictum est, cum de passionibus ageretur, spes respicit duo, unum quidem sicut principale obiectum, scilicet bonum speratum, & respectu huius semper amor præcedit spem, nunquam enim speratur aliquid bonum, nisi desideratum & amatum. Respicit etiam spes illum, a quo se sperat posse consequi bonum, & respectu huius primò quidem spes præcedit amorem, quamuis postea ex ipso amore spes augetur. per hoc enim quod aliquis reputat per aliquem se posse consequi aliquid bonum, incipit amare ipsum, & ex hoc ipso quod ipsum amat, postea fortius de eo sperat.

¶ Super quest. sexage si in tertia articulo primum.

IN corpore primi articuli quæ. 63. nota, quod illud uerbum litteræ. Principia naturaliter cognita sunt seminaria uirtutum: potest dupliciter exponi, scilicet simpliciter, uel accommode. Si enim interpretentur secundum distributionem accommodam, clarum est quod principia connumerata dicuntur seminaria ceterarum uirtutum: sicut cælum dicitur continere omnia corpora. Si autem intelligantur simpliciter, id est, quod sint seminaria omnium simpliciter uirtutum, tunc sumuntur principia secundum naturalem eorum inchoationem in anima: & sic constat quod sunt seminaria omnium uirtutum intellectualium & moralium, quamuis diuersimode, quia intellectus sunt inchoationes, scientia autem & reliquarum sunt actiua principia mediate uel immediate, ut patet. semen namque & inchoationis, & principii rationem habet.

QVAESTIO LXIII.

De causa uirtutum, in quatuor articulos diuisa.

DE INDE considerandum est de causa uirtutum. ET CIRCA hoc queruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum uirtus sit in nobis a natura.

¶ Secundo, utrum aliqua uirtus causeetur in nobis ex assuetudine operum.

¶ In

D. 306.

q. 65. ar. 4. & 2. q. 2. ar. 8.

q. 40. ar. 7.

q. 63. no. 2.

¶ In

In eodem articulo. i. eiusdem quaestio. 63. dubium occurrit de causa reddita in litera, quare consummatio uirtutum non est a natura, quia natura est determinata ad unum, consummatio autem uirtutum non est secundum unum modum actionis, sed diuersimode secundum diuersas materias in quibus uirtutes operantur, & secundum diuersas circumstantias. Dubium inquam est non de arte, & uirtutibus moralibus, sed de intellectu & scientia. Tam nempe ars quam uirtus moralis principium est actus diuersimode se habentis ad diuersas uel materias, uel circumstantias. Temperantia enim principium est concupiscentiae aliter potum, aliter cibum, aliter nunc, aliter post &c. & hoc ex parte agentis, nam ex parte passae etiam naturaliter, & aliter efficit, & propterea in litera non tantum dicitur, secundum unum modum actionis, actio enim ex parte agentis se tenet, sed quo pacto intellectus principiorum & similiter scientia aliqua diuersimode agit secundum diuersas materias, aut circumstantias, non apparet, nam intellectus tam in speculatiuis, quam practiciis uno modo operatur, scilicet cognitis terminis solo naturali lumine. qualibet autem scientia demonstrando ex uno primo modo, unam tantum materiam circa quam uersatur, habet. Et rursus in angelis tam intellectus, quam scientia a natura etiam secundum consummationem existens, manifestat quod neutri diffinita natura esse, scilicet consummationem. natura enim est determinata ad unum non solum in nobis, sed in angelis, & in Deo. Ratio igitur litera deficere uideatur.

Sup. q. 51. a. 2. & 2. q. 47. art. 5. & 3. d. 33. q. 1. art. 2. q. 1. & uir. q. 1. ar. 8. & Gal. 1. 5. lec. 5. & 2. eth. lec. 3. Dam. lib. 3. Orithod. fid. c. 4. non procul a fine.

Glosa. inter line. 10. d.

4. 55. ar. 4. ad 2.

Par 4. paulo a medio.

D. 642.

Ad hoc dicitur, quod quia uirtutum istarum, scilicet intellectus & scientia, actus in compositione consistit, ut patet, & compositio secundum di

Tertio, utrum aliquae uirtutes morales sint in nobis per infusionem. Quarto, utrum uirtus, quam acquirimus ex assuetudine operum, sit eiusdem speciei cum uirtute infusa.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum uirtus inest nobis a natura.

ADPRIMUM sic proceditur. Videtur, quod uirtus sit in nobis a natura. Dicit enim Dam. in 3. li. * Naturales sunt uirtutes, & aequaliter in sunt omnibus. Et Antonius dicit in sermo. ad Monachos. Si naturam uoluntas mutauerit, peruersitas est: conditio seruetur, & uirtus est. Et Mart. 4. super illud, Circuibat Iesus & c. dicit gl. Docet naturales uirtutes. iustitiam, castitatem, humilitatem, quas naturaliter habet homo. 2. Præter. Bonum uirtutis est secundum rationem esse, ut ex dictis patet: sed id quod est secundum rationem, est homini naturale, cum ratio sit hominis natura. ergo uirtus inest homini a natura. 3. Præterea. Illud dicitur esse nobis naturale, quod nobis a nativitate inest: sed uirtutes quibusdam a nativitate in sunt. dicitur enim. Job 31. Ab infantia creuit mecum miseratione, & de utero egressa est mecum. ergo uirtus inest homini a natura.

SED CONTRA. Id quod inest homini a natura, est omnibus hominibus commune, & non tollitur per peccatum, quia etiam in demonibus bona naturalia manent, ut Dio. * dicit in 4. c. de di. no. sed uirtus non inest omnibus hominibus, & abiicitur per peccatum. ergo non inest homini a natura.

RESPON. dicendum, quod circa formas corporales, aliqui dixerunt, quod sunt totaliter ab intrinseco, sicut ponentes latitacionem formarum: aliqui uero quod totaliter sint ab extrinseco, sicut ponentes formas corporales esse ab aliqua causa separata; aliqui uero quod partim sint ab intrinseco, in quantum. i. praexistunt in materia in potentia: & partim ab extrinseco, in quantum. i. reducuntur ad actum per agens. Ita etiam circa scientias & uirtutes aliqui quidem posuerunt eas totaliter esse ab intrinseco, ita. i. quod omnes uirtutes & scientiae naturaliter praexistunt in anima, sed per disciplinam, & exercitium impedimenta scientiae & uirtutis tolluntur, quae adueniunt animae ex corporis grauitate, sicut cum ferrum clarificatur per limationem: & haec fuit

opinio Platoniorum. Alij uero dixerunt, quod sunt totaliter ab extrinseco, id est, ex influencia intelligentiae agentis, ut ponit uic. Alij uero dixerunt, quod secundum aptitudinem, scientiae & uirtutes sunt in nobis a natura, non autem secundum perfectionem, ut Philosophus dicit in 2. Eth. * & hoc uerius est. Ad cuius manifestationem oportet considerare, quod aliquid dicitur alicui homini naturale dupliciter. Uno modo ex natura speciei: alio modo ex natura indiuidui. Et quia unumquodque habet speciem secundum suam formam, indiuiduatur uero secundum materiam, forma uero hominis est anima rationalis, materia uero corpus: id quod conuenit homini secundum animam rationale, est ei naturale secundum rationem speciei. id uero quod est ei naturale secundum determinatam corporis complexionem, est ei naturale secundum naturam indiuidui. Quod enim est naturale homini ex parte corporis secundum speciem, quodammodo refertur ad animam, in quantum. i. tale corpus est tali animae proportionatum: utroque autem modo uirtus est homini naturalis secundum quaedam inchoationem: secundum quidem naturam speciei, in quantum in ratione hominis in sunt naturaliter quaedam principia naturaliter cognita tam scibili, quam agendorum, quae sunt quaedam seminaria intellectualium uirtutum & moralium, & in quantum in uoluntate inest quidam naturalis appetitus boni, quod est secundum rationem. Secundum uero naturam indiuidui, in quantum ex corporis dispositione, aliqui sunt dispositi uel melius, uel peius ad quaedam uirtutes, prout scilicet uires quaedam sensitiuae actus sunt quarundam partium corporis, ex quibusdam dispositione adiuantur, uel impediuntur huiusmodi uires in suis actibus, & per consequens uires rationales, quibus huiusmodi sensitiuae uires declinunt: & secundum hoc unus homo habet naturalem aptitudinem ad scientiam, alius ad fortitudinem, alius ad temperantiam. & his modis tam uirtutes intellectuales, quam morales secundum quendam aptitudinem inchoationem sunt in nobis a natura, non autem consummationem earum: quia natura determinatur ad unum secundum unum modum actionis, sed diuersimode secundum diuersas materias, in quibus uirtutes operantur, & secundum diuersas circumstantias. Scilicet ergo patet, quod uirtutes in nobis sunt a natura secundum aptitudinem & inchoationem, non autem secundum perfectionem, praeter uirtutes theologicas, quae sunt totaliter ab extrinseco.

Et per hoc patet responsio ad obiecta. Nam prime dicitur

ueritas materiam diuersimode a rebus sit intellectus. Aliter enim componit scientia rem aliquam cum materia remota, & aliter cum materia necessaria: & similiter intellectus aliter componit ens cum non ente, & aliter bonum, & aliter malum cum perfectione & fuga: ideo consummatio harum uirtutum non est secundum unum modum actionis, sed diuersimode secundum diuersas materias. Et quoniam unum generalissimo modo, scilicet componendo, & una secundum rationem formalem materia, ubi obiecto, unica uirtus uirtus uirtus, cum uirtute tamen horum flat diuersitas speculium modorum actionis: ex parte agentis secundum diuersas speciales materias, ut patet ex dictis. Et quoniam in angelis est notitia eorum de principiorum, & conclusionum non componendo, sed sicut nos intelligimus, quod quid est prima operatione intellectus: ideo in eis non est habitus nec principiorum, nec conclusionum superadditus speciebus intelligibilibus. Et quoniam species intelligibiles possunt esse a natura, consequens est quod in eis habitus intellectuales potest esse naturalis etiam secundum consummationem, in nobis autem non.

quarundam dispositione adiuantur, uel impediuntur huiusmodi uires in suis actibus, & per consequens uires rationales, quibus huiusmodi sensitiuae uires declinunt: & secundum hoc unus homo habet naturalem aptitudinem ad scientiam, alius ad fortitudinem, alius ad temperantiam. & his modis tam uirtutes intellectuales, quam morales secundum quendam aptitudinem inchoationem sunt in nobis a natura, non autem consummationem earum: quia natura determinatur ad unum secundum unum modum actionis, sed diuersimode secundum diuersas materias, in quibus uirtutes operantur, & secundum diuersas circumstantias. Scilicet ergo patet, quod uirtutes in nobis sunt a natura secundum aptitudinem & inchoationem, non autem secundum perfectionem, praeter uirtutes theologicas, quae sunt totaliter ab extrinseco.

Nam prime dicitur

Super quatuor sexagesima articulum secundum.

In ar. 2. eiusdem q. 63. adverte, qd licet prima facie auctor uideatur dimittitur, quia ad conclusionem uniuersalem, s. de omnib. uirtutibus particularem rationem, s. habent locum in practiis tantum inducit, dum ex hoc quod uirtutes humane ad bonum modificantur regula...

rationes procedunt secundum quod seminaria uirtutum in sunt nobis a natura, in quantum rationales sumus. Tertia uero ratio procedit secundum quod ex naturali dispositione corporis, quam habet ex natuitate, unus habet aptitudinem ad miserendum, alius ad temperate uiuendum, alius ad aliam uirtutem.

ARTICVLVS II.

Utrum aliqua uirtus causetur in nobis ex assuetudine operum.

AD SECUNDVM sic procedit. Videtur, quod uirtutes in nobis cari non possint ex assuetudine operum, quia super illud Rom. 14. Omne quod non est ex fide, peccatum est, dicit gl. Aug. * Omnis infidelium uita peccatum est, & nihil est bonum sine summo bono, ubi deest cognitio ueritatis, falsa est uirtus etiam in optimis moribus: sed fides non potest acquiri ex operibus: sed datur in nobis a Deo, secundum illud Ephe. 2. Gratia estis saluati per fidem, ergo nulla uirtus potest in nobis acquiri ex assuetudine operum. Præterea. Peccatum cum contrarietur uirtuti, non compatitur secum uirtutem: sed homo non potest uitare peccatum nisi per gratiam Dei, secundum illud Sapient. 8. Didici, qd non possum esse aliter continens, nisi Deus dederit, ergo nec uirtutes alique possunt in nobis causari ex assuetudine operum, sed solum dono Dei.

Præterea. Actus qui sunt sine uirtute, deficiunt a perfectione uirtutis: sed effectus non potest esse perfectior causa, ergo uirtus non potest causari ex actibus precedentibus uirtutem. Sed contra est, quod Dio. dicit 4. c. de Di. no. quod bonum est uirtuosius quam malum; sed ex malis actibus causantur habitus uirtutum. ergo multo magis ex bonis actibus possunt causari habitus uirtutum.

Respond. Dicendum, qd de generatione habituum ex actibus in generali supra dictum est, nunc autem specialiter quum ad uirtutem considerandum est, qd sicut supra dictum est, uirtus hominis perficit ipsum ad bonum: cum autem ratio boni consistat in modo, specie, & ordine, ut Ang. dicit in li. de Natura boni, sicut in numero, pondere, & mensura, ut dicit Sapi. 11. oportet, quod bonum hominis secundum aliquam regulam consideretur, que quidem est duplex, ut supra dictum est, scilicet ratio humana, & lex diuina. Et

quia lex diuina est superior regula, ideo ad plura se extendit: ita quicquid regulatur ratione humana, regulatur etiam lege diuina, sed non conuertitur. Virtus igitur hominis ordinata ad bonum, quod modificatur secundum regulam rationis humane, potest ex actibus humane causari, in quantum huiusmodi actus procedunt a ratione, sub cuius potestate & regula re bonum consistit. Virtus uero ordinans hominem ad bonum, secundum quod modificatur per legem diuinam, & non per rationem humanam, non potest causari per actus humanos, quorum principium est ratio, sed causatur solum in nobis per operationem diuinam, & ideo homini uirtute diffiniens Ang. posuit in diffinitione uirtutis: Quia Deus in nobis, si ne nobis operatur. Et de homini et uirtute prima ratio procedit.

Ad secundum dicendum, quod uirtus diuinitus infusa, maxime si in sua perfectione consideretur, non compatitur secum aliquod peccatum mortale: sed uirtus humane acquisita potest secum

compati aliquem actum peccati, etiam mortalis: quia usus habitus in nobis est nostre uoluntati subiectus, ut supra dictum est. Non autem per unum actum peccati corrumpitur habitus uirtutis acquisita: habitus enim non contrariatur directe actus, sed habitus, & ideo licet sine gratia homo non possit peccatum mortale uitare, ita quod nunquam peccet mortaliter, non tamen impeditur quin possit habitus uirtutis acquirere, per quam a malis operibus abstineat, ut in pluribus & precipue ab his que sunt ualde rationi contraria. Sunt etiam quedam peccata mortalia, que homo sine gratia nullo modo potest uitare, que scilicet directe opponuntur uirtutibus theologis, que ex dono gratie sunt in nobis: hoc tamen infra manifestius fiet.

Ad tertium dicendum, quod sicut dictum est, uirtutum acquisitioni præexistunt in nobis quedam semina, siue principia secundum naturam, que quidem principia sunt nobiliora uirtutibus. corum uirtute acquisitis: sicut intellectus principiorum speculabilium est nobilior scientia conclusionum: & naturalis rectitudo rationis est nobilior rectificatione appetitus, que fit per participationem rationis, que quidem rectificatio pertinet ad uirtutem moralem. Sic igitur actus humane in quantum procedunt ex altioribus principijs, possunt causare uirtutes acquisitas humanas.

Prima Secunda S. Thomæ.

nunc est questio de causa uirtutum ex parte habentis ipsas, quoniam est questio, an ex proprijs habentis actibus generentur, ideo auctor suppositis dependentis actum ab obiectis, & comensurationibus eorum ab illis, ex hoc quod sunt ad bonum habentis, & consequenter in aliquo numero, ponderantis, & comensurantis; ut ex hoc discerneremus que possunt ex nostris actibus in nobis causari uirtutes, & que non. Virtutes enim ut sic, rationem boni rationalis habent, principium autem rationalis boni ut sic, regula est: in sequenti tamen questione amplior erit de hoc sermo.

In responsione ad secundum eiusdem articuli pronuntiamus modo nota, quod dupliciter auctor saluat, quomodo sunt hæc duo simul. Homo non potest uitare peccatum mortale sine gratia, & Homo potest habere uirtutes ex assuetudine operum suorum. primo quia actus peccati mortalis stat cum uirtute acquisita, & hoc quo ad actus uirtutum contrariorum uirtutibus acquisitis. Secundo, quia sunt aliqua peccata mortalia alterius ordinis a uirtutibus contrariis uirtutibus acquisitis, ea scilicet que contrariantur præceptis de actibus uirtutum theologiarum. Ex hac enim doctrina iuncta responsioni ad primum, habes quid de uirtutibus infusis sentiendum sit: de hoc tamen latior erit sermo in quest. 65. art. 2.

In responsione ad 3. eiusdem articuli nota quo modo auctor nulli philosophorum secundus, optime inuenit, in omnium genere uirtutum nobilissimas semper esse generas: ita quod licet

Lib. 2. de li. arb. cap. 18. & 19. tom. 1. in Pl. 113. c. 26. to. 8

q. 44. arti. 3. in argu. sed contra.

D. 689.

Art. 1. huius quest. & q. 51. art. 1.

In responsione ad 3. eiusdem articuli nota quo modo auctor nulli philosophorum secundus, optime inuenit, in omnium genere uirtutum nobilissimas semper esse generas: ita quod licet

licet actus precedentes habitum uirtutis sint secundum se imperfecti, ut tamen ex altiori oriuntur principio, generatiui sunt uirtutis.

Super questionis 63. Articulum tertium.

IN articulo tertio eiusdem quaestio. sexagesimatertertię dabium

sentent. distinctio.

trigesimalexta occurrit, negata has

uirtutes morales infusas, non tamen sol

uente rationem sancti Thomę. Mouetur

autem: quia ponere ipsas nec oportet

ex parte finis, quoniam finis supernaturalis

sufficiens habetur in anima per uirtutes

theologicas: nec ex parte modi, uel medi

um: quia fides modum dat operandi

inferioribus in ordine ad Deum, & charitas

ordinat ad ipsum omnia. Ex parte quoque obiecti

posset ex ipso Scoto argui ex 34. distinctio. eiusdem tertij,

ubi impugnat dona: quia quatuor uirtutes

cardinales, & tres theologice si perfectissime habeantur,

sufficiens perficiunt animam nostram respectu omnis obiecti

pertinentis ad partem practicam agibilem, ut facile

est deducere tam de obiecto naturali, quam

supernaturali: tam de fine ultimo, quam de his que

sunt ad finem. Theologicae nanque uirtutes

finem supernaturalem sufficienter respiciunt, & ad ipsum

ordinant actus suos, & aliarum uirtutum.

Sed ut omnibus liqueat, quod istas uirtutes morales infusas oportet in anima ponere pręter theologicas, ex multis capitibus ostenditur. Primo ex supernaturalis perfectionis complemento: inchoatur enim in nobis supernaturalis perfectio per gratiam & uirtutes theologicas: & nisi consequerentur uirtutes morales supernaturales, perfectio supernaturalis incompleta remaneret: sicut si perfectio naturalis haberet tantum primas uirtutes circa finem scilicet, & non eas que sunt ad finem. Secundo ex proportione effectus ad causam: oportet enim causis naturalibus effectus naturales, & supernaturalibus supernaturales respondere, ergo principiis supernaturalibus, qualia sunt uirtutes theologice, oportet assignare effectus supernaturales, quales sunt morales, sicut naturalibus naturalibus. Et hæc est ratio litterarum: & ex hac ratione habes, quod huic principio quod est charitas, non est proportionatus actus temperantię acquisitę, sed infusę. Tertio ex parte obiecti: quia modus inpositus in passionibus & operationibus secundum diuinam regulam, & inpositus secundum humanam rationem, sunt obiecta formaliter distincta: & utrunque oportet habere. & primum ad infusas, secundum ad acquisitas morales spectat. & hæc ratio tangitur in sequenti articulo. Quarto ex ordine ad finem: quia infusę ordinant ad uitam diuinam, acquisitę ad humanam, ut in eodem sequenti articulo patet. Et quamuis Scotus nullam istarum soluat, ac propterea non esset opus ampliori firmitate: ut tamen Scotus ex propriis se cognoscat, uide quod si ratio Scoti ex parte obiecti approbaretur, sequeretur in primis, quod nec theologicas uirtutes oportet ponere infusas. Probatur, quia ad idem obiectum perficiunt fides, spes, & charitas acquisitę de Deo, ad quod perficiunt infusę, & nihil creditur, nihil speratur, nihil amatur infusis, quod non acquisitis, & quacumque ratione soluent hoc, soluemus etiã de moralibus.

ARTICVLVS III.

Utrum aliqua uirtutes morales sint in nobis per infusionem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod pręter uirtutes theologicas non sint alie uirtutes nobis infusę a Deo. E

nam que possunt fieri a causis secundis, non sunt immediate a Deo, nisi forte aliquando miraculose; quia ut Dionysius dicit, Lex diuinitatis est ultima per media adducere: sed uirtutes intellectuales & morales possunt in nobis causari per nostros actus, ut dicitur non ergo conuenienter causantur in nobis per infusionem.

¶ 2 Pręterea. In operibus Dei multo minus est aliquid superfluum, quam in operibus naturę: sed ad ordinandum nos in bonum supernaturale sufficiunt uirtutes theologice, ergo non sunt alie uirtutes supernaturales, quas oporteat in nobis causari a Deo.

¶ 3 Pręterea. Natura non facit per duo, quod potest facere per unum, & multo minus Deus; sed Deus inseruit animę nostrę semina uirtutum, ut dicitur glo. Heb. I. ergo non oportet quod alie uirtutes in nobis per infusionem causentur.

¶ 4 Pręterea. In operibus Dei multo minus est aliquid superfluum, quam in operibus naturę: sed ad ordinandum nos in bonum supernaturale sufficiunt uirtutes theologice, ergo non sunt alie uirtutes supernaturales, quas oporteat in nobis causari a Deo.

¶ 5 Pręterea. Natura non facit per duo, quod potest facere per unum, & multo minus Deus; sed Deus inseruit animę nostrę semina uirtutum, ut dicitur glo. Heb. I. ergo non oportet quod alie uirtutes in nobis per infusionem causentur.

¶ 6 Pręterea. In operibus Dei multo minus est aliquid superfluum, quam in operibus naturę: sed ad ordinandum nos in bonum supernaturale sufficiunt uirtutes theologice, ergo non sunt alie uirtutes supernaturales, quas oporteat in nobis causari a Deo.

¶ 7 Pręterea. Natura non facit per duo, quod potest facere per unum, & multo minus Deus; sed Deus inseruit animę nostrę semina uirtutum, ut dicitur glo. Heb. I. ergo non oportet quod alie uirtutes in nobis per infusionem causentur.

¶ 8 Pręterea. In operibus Dei multo minus est aliquid superfluum, quam in operibus naturę: sed ad ordinandum nos in bonum supernaturale sufficiunt uirtutes theologice, ergo non sunt alie uirtutes supernaturales, quas oporteat in nobis causari a Deo.

¶ 9 Pręterea. Natura non facit per duo, quod potest facere per unum, & multo minus Deus; sed Deus inseruit animę nostrę semina uirtutum, ut dicitur glo. Heb. I. ergo non oportet quod alie uirtutes in nobis per infusionem causentur.

¶ 10 Pręterea. In operibus Dei multo minus est aliquid superfluum, quam in operibus naturę: sed ad ordinandum nos in bonum supernaturale sufficiunt uirtutes theologice, ergo non sunt alie uirtutes supernaturales, quas oporteat in nobis causari a Deo.

¶ 11 Pręterea. Natura non facit per duo, quod potest facere per unum, & multo minus Deus; sed Deus inseruit animę nostrę semina uirtutum, ut dicitur glo. Heb. I. ergo non oportet quod alie uirtutes in nobis per infusionem causentur.

¶ 12 Pręterea. In operibus Dei multo minus est aliquid superfluum, quam in operibus naturę: sed ad ordinandum nos in bonum supernaturale sufficiunt uirtutes theologice, ergo non sunt alie uirtutes supernaturales, quas oporteat in nobis causari a Deo.

¶ 13 Pręterea. Natura non facit per duo, quod potest facere per unum, & multo minus Deus; sed Deus inseruit animę nostrę semina uirtutum, ut dicitur glo. Heb. I. ergo non oportet quod alie uirtutes in nobis per infusionem causentur.

¶ 14 Pręterea. In operibus Dei multo minus est aliquid superfluum, quam in operibus naturę: sed ad ordinandum nos in bonum supernaturale sufficiunt uirtutes theologice, ergo non sunt alie uirtutes supernaturales, quas oporteat in nobis causari a Deo.

¶ 15 Pręterea. Natura non facit per duo, quod potest facere per unum, & multo minus Deus; sed Deus inseruit animę nostrę semina uirtutum, ut dicitur glo. Heb. I. ergo non oportet quod alie uirtutes in nobis per infusionem causentur.

¶ 16 Pręterea. In operibus Dei multo minus est aliquid superfluum, quam in operibus naturę: sed ad ordinandum nos in bonum supernaturale sufficiunt uirtutes theologice, ergo non sunt alie uirtutes supernaturales, quas oporteat in nobis causari a Deo.

¶ 17 Pręterea. Natura non facit per duo, quod potest facere per unum, & multo minus Deus; sed Deus inseruit animę nostrę semina uirtutum, ut dicitur glo. Heb. I. ergo non oportet quod alie uirtutes in nobis per infusionem causentur.

¶ 18 Pręterea. In operibus Dei multo minus est aliquid superfluum, quam in operibus naturę: sed ad ordinandum nos in bonum supernaturale sufficiunt uirtutes theologice, ergo non sunt alie uirtutes supernaturales, quas oporteat in nobis causari a Deo.

¶ 19 Pręterea. Natura non facit per duo, quod potest facere per unum, & multo minus Deus; sed Deus inseruit animę nostrę semina uirtutum, ut dicitur glo. Heb. I. ergo non oportet quod alie uirtutes in nobis per infusionem causentur.

¶ 20 Pręterea. In operibus Dei multo minus est aliquid superfluum, quam in operibus naturę: sed ad ordinandum nos in bonum supernaturale sufficiunt uirtutes theologice, ergo non sunt alie uirtutes supernaturales, quas oporteat in nobis causari a Deo.

¶ 21 Pręterea. Natura non facit per duo, quod potest facere per unum, & multo minus Deus; sed Deus inseruit animę nostrę semina uirtutum, ut dicitur glo. Heb. I. ergo non oportet quod alie uirtutes in nobis per infusionem causentur.

¶ 22 Pręterea. In operibus Dei multo minus est aliquid superfluum, quam in operibus naturę: sed ad ordinandum nos in bonum supernaturale sufficiunt uirtutes theologice, ergo non sunt alie uirtutes supernaturales, quas oporteat in nobis causari a Deo.

¶ 23 Pręterea. Natura non facit per duo, quod potest facere per unum, & multo minus Deus; sed Deus inseruit animę nostrę semina uirtutum, ut dicitur glo. Heb. I. ergo non oportet quod alie uirtutes in nobis per infusionem causentur.

¶ 24 Pręterea. In operibus Dei multo minus est aliquid superfluum, quam in operibus naturę: sed ad ordinandum nos in bonum supernaturale sufficiunt uirtutes theologice, ergo non sunt alie uirtutes supernaturales, quas oporteat in nobis causari a Deo.

¶ 25 Pręterea. Natura non facit per duo, quod potest facere per unum, & multo minus Deus; sed Deus inseruit animę nostrę semina uirtutum, ut dicitur glo. Heb. I. ergo non oportet quod alie uirtutes in nobis per infusionem causentur.

¶ 26 Pręterea. In operibus Dei multo minus est aliquid superfluum, quam in operibus naturę: sed ad ordinandum nos in bonum supernaturale sufficiunt uirtutes theologice, ergo non sunt alie uirtutes supernaturales, quas oporteat in nobis causari a Deo.

infusis, v.g. si dixerint, quod non æque perfecte fit per acquisitionem sicut per infusionem, ita etiam hic, & sic de aliis.

Pręterea, si non ponerentur uirtutes morales infusę, sequeretur quod baptizato puero, uel adulto quasi neutrali secundum uirtutem, uel uitium acquisita, non sufficienter prouisum esset, quia perfectus est respectu finis tantum ex quo nullam moralem infusam aut nequaquam habere uirtutem. Et sic non posset sequi operatio perfecta in appropinquatione inferiori, quia pro existente imperfecte operatio non potest sequi perfectam in terminum aut deteriorem partem, ut conclusio in syllogismo. Dicitur ergo, quod sicut ex articulo de dei multa dicitur mus credenda et alia, ita ex theologice uirtutibus reuelatis uirtutes morales deducimus ponenda in anima, ut patet dictis. Ad rationem ergo in oppositum dicitur, quod necessitas ponendi has uirtutes est ex fine originaliter non in se, sed in his que sunt propter se. oportet enim animam esse se habentem aliam, diuine quoque se habere ad gratiam sunt ad finem, & proportionata omnino se debent. Oportet etiam ponere eandem propter medium seu medium, nec sicut in uirtutibus acquisitis symmetria non ponit medium nisi mediante prudentia, & moralis appetitiuæ medium largiens mediante prudentia infusa medium moralibus infusis imponit, & illas oportet medium illud habitare. Fides ergo medium non dat nisi remore: prudentia autem infusa proxime, oportet autem Deum opera perfecta esse, & ut prima, & proxima habeantur principia. Ex parte quoque obiecti oportet easdem ponere, quia aliud est loqui de obiecto formali, aliud de materia uirtutum. Et licet per septem illas uirtutes prędicatur circa omnem materiam, non tamen circa omne obiectum formale, id est, perficimus circa omne obiectum, sed non secundum omnem rationem formalem, ut patet ex dictis. Ad id autem quod additur, quod uirtutes morales acquisitę, ut imitantur a charitate, ordinantur ad ultimum finem supernaturalem, respondetur quod hoc uerum est, sed non sufficit, quod dicitur simpliciter patet. Primo, quia ad ipsum non ordinantur acquisitę, ut ad proportionatum secundum se, sed ex parte ordinantur tantum uirtutes autem morales infusę ordinantur, ut secundum se proportionate ad talem finem supernaturalem. Cum enim utroque modo contingat aliquid ordinari ad supernaturalem finem, ille actus ordinatur in illum ut proportio naturalis secundum se, cuius proximus finis in illum ordinatur. Constat autem quod bonum secundum regulam diuinam, quod est proprius finis moralis infusę, & bonum secundum humanam regulam, quod est proximus finis acquisitę, ita se habent, quod hoc est humani, illud diuini ordinis, & consequenter hoc ex alio tantum, illud etiam ex se habet, quod ad Deum supernaturalem finem ordinetur. Secundo, quia ut ex supradictis patet, uirtutes morales ordinantur a charitate ad Deum, ut res improporionate ipsi charitati, utpote inferiores ordinis: oportet autem charitatem media habere sui ordinis & cetera. Accedit ad hoc in

SED CONTRA est, quod dicitur Sapient. octauo. Sobrietatem & iustitiam docet, prudentiam & uirtutem.

RESPON. Dicendum, quod oportet effectus esse suis causis, & principiis proportionatos. Omnes autem uirtutes tam intellectuales, quam morales, quę ex nostris actibus acquiruntur, procedunt ex quibusdam naturalibus principiis in nobis pręexisten

ribus, ut supra dictum est, loco quorum naturalium principiorum conferuntur nobis a Deo uirtutes theologice, quibus ordinamur ad finem supernaturalem, sicut supra dictum est. unde oportet quod his etiam uirtutibus theologice proportionaliter respondeant alii habitus diuinitus causati in nobis, qui sic se habeant ad uirtutes theologicas, sicut se habent uirtutes morales & intellectuales ad principia naturalia uirtutum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod alie quidem uirtutes morales & intellectuales possunt causari in nobis ex nostris actibus, tamen illę non sunt proportionate uirtutibus theologice, & ideo oportet alias eis proportionatas immediate a Deo causari.

AD SECVDVM dicendum, quod uirtutes theologice sufficienter nos

ad exequuntur, ita in infusis fides finem ultimum firmans, largiens mediante prudentia infusa medium moralibus infusis imponit, & illas oportet medium illud habitare. Fides ergo medium non dat nisi remore: prudentia autem infusa proxime, oportet autem Deum opera perfecta esse, & ut prima, & proxima habeantur principia. Ex parte quoque obiecti oportet easdem ponere, quia aliud est loqui de obiecto formali, aliud de materia uirtutum. Et licet per septem illas uirtutes prędicatur circa omnem materiam, non tamen circa omne obiectum formale, id est, perficimus circa omne obiectum, sed non secundum omnem rationem formalem, ut patet ex dictis. Ad id autem quod additur, quod uirtutes morales acquisitę, ut imitantur a charitate, ordinantur ad ultimum finem supernaturalem, respondetur quod hoc uerum est, sed non sufficit, quod dicitur simpliciter patet. Primo, quia ad ipsum non ordinantur acquisitę, ut ad proportionatum secundum se, sed ex parte ordinantur tantum uirtutes autem morales infusę ordinantur, ut secundum se proportionate ad talem finem supernaturalem. Cum enim utroque modo contingat aliquid ordinari ad supernaturalem finem, ille actus ordinatur in illum ut proportio naturalis secundum se, cuius proximus finis in illum ordinatur. Constat autem quod bonum secundum regulam diuinam, quod est proprius finis moralis infusę, & bonum secundum humanam regulam, quod est proximus finis acquisitę, ita se habent, quod hoc est humani, illud diuini ordinis, & consequenter hoc ex alio tantum, illud etiam ex se habet, quod ad Deum supernaturalem finem ordinetur. Secundo, quia ut ex supradictis patet, uirtutes morales ordinantur a charitate ad Deum, ut res improporionate ipsi charitati, utpote inferiores ordinis: oportet autem charitatem media habere sui ordinis & cetera. Accedit ad hoc in

Supr. q. 51. artic. 3. & q. 55. art. 4. ad 6. & infr. q. 65. art. 2. & 3. dist. 33. q. 6. 2. arti. 3. q. 3. & 4. distine. 17. q. 5. 1. art. 8. q. 1. co. & virt. q. 1. ar. 10.

Art. præced.

de sum. Trin. & fid. ca. tho. cap. fidei catholi. ex autoritas decernens uirtutes infundi in baptismo. & qd non dicit has uel illas uirtutes, omnes quas theologus infundit in baptismo unitas tenent, intellige.

Super Questionis sexagesime articulum quartum.

In articulo quarto nihil addendum occurrit supra dictis, nisi quod ex responsione ad tertium memoratis colligere, qd infuso dupliciter se habet ad uirtutes, scilicet per se, & per accidens. Nam uirtutibus acquisibilibus per actus nostros accidunt infundi, quia si infundantur, ordinantur ad actum eundem specie ad quem ordinatur acquisita: sicut oculi miraculo se dant. Uirtutibus autem non acquisibilibus, cum ordinentur ad actus distinctos specie ab his, qd nati sunt fieri ab acquisitis, non accidit, sed per se contingit infundi: ita quod ex natura sua habent qd uendicent sibi infusi habitatem, propterea in diffinitione uirtutis sumpta ab Augu. stino dicitur, Quam Deus in nobis sine nobis operatur. Et hoc scito applicare, cum tractatur, an, uel quomodo infuso uirtutes speciem rei infuse.

Uirtus acquisita & infusa. SED CONTRA. Quolibet differentia in diffinitione uirtutis infusa ponitur, Quam Deus in nobis sine nobis operatur, ut supra dictum est. ergo uirtus acquisita, cui hoc non conuenit, non est eiusdem speciei cum infusa.

RESPON. Dicendum, qd dupliciter habitus distinguuntur specie. Vno modo, sicut * predictum est, secundum speciales & formales rationes obiectorum. Obiectum aut uirtutis cuiuslibet est bonum consideratum in materia propria, sicut temperantia obiectum est bonum delectabile in concupiscentiis tactus, cuius qdem obiecti formalis ratio est a ratione, qd instituit modum in his concupiscentiis, materiale autem est id quod est ex parte concupiscentiarum. Manifestum est aut, qd alterius rationis est modus, qd imponitur in homini concupiscentiis sicut regulam rationis humane, & secundum regulam diuinam, puta, in sumptione ciborum ratione humana modus statuitur, ut non noceat ualitudi corporis, nec impediatur rationis actum. Secundum aut regulam legis diuine requiritur, quod homo castiget corpus suum, & in seruitutem redigat per abstinentiam

ordinant in finem supernaturalem in quandam inchoationem, qd tum ad ipsum Deum immediate, sed oportet qd per alias uirtutes infusas perficiatur anima circa alias res, in ordine tamen ad Deum.

AD TERTIUM dicendum, qd uirtus illorum principiorum naturaliter inditorum, non se extendit ultra proportionem nature: & ideo in ordine ad finem supernaturalem indiget homo perfici per alia principia superaddita.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum uirtus quam acquirimus ex operum assuetudine, sit eiusdem speciei cum uirtute infusa.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod uirtutes infuse non sint alterius speciei a uirtutibus acquisitis. Virtus enim acquisita, & uirtus infusa secundum predicta non uidentur differre, nisi secundum ordinem ad ultimum finem: sed habitus & actus humani non recipiunt speciem ab ultimo fine, sed a proximo. non ergo uirtutes morales uel intellectuales infuse differunt specie ab acquisitis.

Præ. Habitus per actus cognoscuntur: sed idem est actus temperantie infuse & acquisite, sicut modum concupiscentias tactus. ergo non differunt specie.

Præ. Virtus acquisita, & uirtus infusa differunt secundum illud quod est immediate a Deo factum, & a creatura; sed idem est specie homo, quem Deus formauit, & quem generat natura, & oculus quem cæco nato dedit, & quem uirtus formatiua cau lat. ergo uidetur quod est eadem specie uirtus acquisita & infusa.

SED CONTRA. Quolibet differentia in diffinitione uirtutis infusa ponitur, Quam Deus in nobis sine nobis operatur, ut supra dictum est. ergo uirtus acquisita, cui hoc non conuenit, non est eiusdem speciei cum infusa.

RESPON. Dicendum, qd dupliciter habitus distinguuntur specie. Vno modo, sicut * predictum est, secundum speciales & formales rationes obiectorum. Obiectum aut uirtutis cuiuslibet est bonum consideratum in materia propria, sicut temperantia obiectum est bonum delectabile in concupiscentiis tactus, cuius qdem obiecti formalis ratio est a ratione, qd instituit modum in his concupiscentiis, materiale autem est id quod est ex parte concupiscentiarum. Manifestum est aut, qd alterius rationis est modus, qd imponitur in homini concupiscentiis sicut regulam rationis humane, & secundum regulam diuinam, puta, in sumptione ciborum ratione humana modus statuitur, ut non noceat ualitudi corporis, nec impediatur rationis actum. Secundum aut regulam legis diuine requiritur, quod homo castiget corpus suum, & in seruitutem redigat per abstinentiam

cibi & potus, & aliorum huiusmodi. un de manifestum est quod temperantia infusa & acquisita differunt specie, & eadem ratio est de alijs uirtutibus. Alio modo habitus distinguuntur specie secundum ea, ad quæ ordinantur. Non enim est eadem specie sanitas hominis & equi, propter diuersas naturas, ad quas ordinantur. Et eodem modo dicitur * Philosophus in 3. Polit. qd diuersæ sunt uirtutes ciuium, secundum quod bene se habent ad diuersas politicas. Et per hunc est modum differunt specie uirtutes morales infuse, per quas homines bene se habent in ordine ad hoc, quod sint ciues sanctorum & domesticorum Dei: & aliæ uirtutes acquisite, secundum quas homo se bene habet in ordine ad res humanas.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod uirtus infusa & acquisita non solum differunt secundum ordinem ad ultimum finem, sed etiam secundum ordinem ad propria obiecta, ut * dictum est.

AD SECVDVM Dicendum, qd alia ratione modifiaat concupiscentias delectabilium tactus temperantia acquisita, & temperantia infusa, ut * dictum est; unde non habent eundem actum.

AD TERTIUM Dicendum, qd oculus cæci nati Deus fecit ad eundem actum, ad quem formantur alij oculi secundum naturam, & ideo fuit eiusdem speciei, & eadem ratio esset, si Deus uellet miraculose causare in homine uirtutes, quales acquiruntur ex actibus: sed ita non est in proposito, ut * dictum est.

QVAESTIO LXIII.

De medio uirtutum, in quatuor articulis diuisa.

IN DE considerandum est de proprietatibus uirtutum. Et primo quidem de medio uirtutum. Secundo, de connexionione uirtutum. Tertio, de equalitate earum. Quarto, de ipsarum duratione.

CIRCA primum queruntur quatuor.

- Primo, Vtrum uirtutes morales sint in medio.
Secundo, Vtrum medium uirtutis sit medium rei, uel rationis.
Tertio, Vtrum intellectuales uirtutes consistant in medio.
Quarto, Vtrum uirtutes theologice.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum uirtutes morales sint in medio.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur, qd uirtus moralis non consistat in medio. Uirtutum enim repugnat medij rationi; sed de ratione uirtutis est ultimum. dicitur enim in 1. de celo, quod uirtus est ultimum potentie, ergo uirtus moralis non consistit in medio. Præ. Illud quod est maximum, non est medium: sed quedam uirtutes morales tendunt in aliquod maximum, sicut magnanimitas est circa maximum honorem, & magnificentia circa maximum sumptus, ut dicitur Prima Secundæ S. Thomæ.

Ex ca. 3. habetur co. 5.

Dicitur 2130.

In cor. art.

In cor. art.

113. D. 205.

Super Questionem sexagesimam quartam.

IN titulo questionis sexagesime quartæ mox dubium occurrit, quomodo consistere in medio inter proprietates uirtutis computetur, cum expresse in secundo Ethicorum ponatur in diffinitione uirtutis moralis, quæ in litera in argumento ad oppositum assertur, quamuis non tota. Sed hoc facile soluitur a recitentibus, quod sapienter proprietates notiores admittuntur in diffinitionibus, ut latentes differentie insinuentur.

Super Articulum primum.

IN titulo primi articuli aduerte, quod ad 1. & 4. uirtutem consistere in medio, contingit dupliciter, scilicet essentialiter, & casualiter. Secundum essentialiter uirtutis est in medio, quæ est in medio duorum uitiorum: sicut temperantia inter luxuriam & in sensibilitatem. Et hoc non conuenit omni uirtuti: quia non conuenit iustitie, ut patet in 3. Ethic. de & tali medio non est hic quæst. secundum uero effectum dicitur esse uirtus.

